

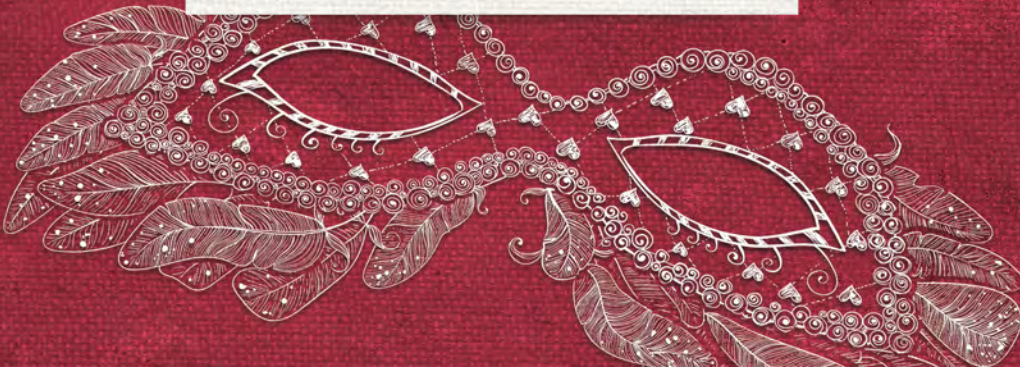

Уилям Текери

Панаир
на суетата

Вечен роман за дързостта на жената,
която следва мечтите си

Аностроф

Vanity Fair
William Thackeray

Панаир на суетата
Уилям Текери

- © Нели Доспевска, превод, 1969, 1976, 1985, 2018
- © Биляна Славкова, дизайн на корицата, 2018
- © *Алто* – запазена марка на „Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД, 2018

ISBN 978-954-2962-59-5

Уилям Текери

Панаир на суетата

Апостроф

София, 2018

*Посвещавам с обич това повествование
на Б. У. Проктър.*

Преди вдигането на завесата

Режисьорът на представлението седи пред завесата, гледа към панаира и дълбока тъга го обзема, когато обхваща с поглед това шумно място. Там ядат и пият, ухажват се и се зарязват, смеят се и плачат, пушат, мамят, боричкат се, танцуват и свирят; побойници се блъскат насам-натам, контета оглеждат жените, мошеници обират джобовете, полицаи бдят, пътуващи търговци (и те са мошеници, зло да ги поразят!) кряскат пред сергии-те си, а селяндурите наивници зяпат по варакосаните танцувачки и клетите стари начервени клоуни, докато сръчните хитреци опипват отзад джобовете им. Да, това е Панаирът на суетата: място без нравственост и без веселие, макар и много шумно. Вгледайте се в лицата на актьорите и смешниците, когато са свършили работа. Погледнете клоуна Том, когато измива боята от лицето си, преди да седне да вечеря с жена си и малките клоунчета зад кулисите. Скоро завесата ще се вдигне и той ще се запрямята презглава и ще се провиква: „Здравейте!“.

Уверен съм, че човекът, склонен към размисъл, не би се чувствал потиснат от собственото си веселие или от веселостта на другите, когато минава край подобно зрелище. Тук-там някоя смешна случка или благородна проява ще го трогне и зарадва: очарователно дете, загледало се в сергията със сладкишите; хубава девойка, застанала поруменяла до любимия си, докато той избира какво да ѝ купи; клетият Том Клоуна, ей там зад фургона, заглосгал кокала заедно с почтеното си семейство, което се препитава от палячовщината му. Но общото впечатление е по-скоро печално, отколкото весело. Когато се приберете вкъщи, обхванати от размисъл, вгълбеност и снизхождение, вие се залавяте с книгите си или с друга работа.

Освен тази поука няма друга, която да вложи в настоящия роман за „Панаира на суетата“. Някои хора считат панаирите за много неморални и ги избягват заедно със семействата и слу-

гите си; твърде е възможно да са прави. Но ония, които мислят иначе и са благоразположени, доброжелателни или критични, може би ще пожелаят да влязат за около половин час и да видят какво става там. Спектаклите са най-разнообразни: безжалостни единоборства, елегантна и изискана езда, картинки от живота на хайлайфа и други – по-посредствени; любовни сцени за сантименталните, както и леки комични номера. И всичко това – в съответния декор, ярко осветен от свещите на самия автор.

Какво още да каже режисьорът? Да благодари за любезността, с която представлението бе посрещнато във всички по-големи градове на Англия и където бе отбелязано с похвали от уважаваните представители на печата и благородничеството. Той се гордее, задето марионетките му са доставили удоволствие на най-доброто общество в империята. За прочутата малка кукла Беки се произнесоха, че имала необикновено гъвкави стави и откликвала живо при всяко подръпване на конците. А куклата Амелия, макар и с по-ограничен кръг обожатели, бе изработена и нагласена извънредно грижливо от майстора. Куклата Добин, колкото и да е тромава, все пак играе много забавно и естествено; танцът на малкото момче се хареса на някои; моля да обърнете внимание на богато облечения благородник злодей, за чийто образ е положено голямо старание и когото дяволът ще отнесе в края на това изключително представление.

С тези думи и с дълбок поклон към покровителите си режисьорът се оттегля и завесата се вдига.

Лондон, 28 юни 1848 г.

Глава I

Лицeят на мис Пинкъртън

През едно светло юнско утро, когато настоящият век бе още в юношеството си, пред голямата желязна порта на девическия лицей на мис Пинкъртън, на Чизик Мел, спря голям семеен екипаж с два охранени коня в блестящи хамути, каран със скорост от четири мили в час от възпълен кочияш с тригълна шапка и перука. Един чернокож слуга, разположил се на капрата до дебелия кочияш, размърда кривите си нозе веднага щом екипажът спря срещу лъскавата медна табелка на лицей и докато дърпаше звънеца, най-малко двадесетина млади главици надникнаха от тесните прозорци на величествената стара тухлена къща. Нещо повече: зоркият наблюдател би разпознал дори малкия червен нос на самата добродушна мис Джимайма Пинкъртън, показал се над няколко саксии с мушкато от прозореца на собствената ѝ гостна.

– Екипажът на мисис Седли, сестро – каза мис Джимайма. – Самбо, черният слуга, току-що дръпна звънеца, а кочияшът има нова червена жилетка.

– Свършихте ли с всички необходими приготовления за заминаването на мис Седли, мис Джимайма? – запита величествената дама – мис Пинкъртън, Семирамидата на Хамърсмит, приятелка на доктор Джонсън и в писмовна връзка с мисис Чепоун.

– Момичетата станаха тази сутрин в четири часа, за да опаковат багажа ѝ, сестро – отвърна мис Джимайма. – Приготвили сме ѝ и китка.

– Кажете „букет“, сестро, така е по-благородно.

– Е, тъй де, букетът е голям почти колкото купа сено. Сложих в кувара на Амелия две шишенца с одеколон от карамфил за мисис Седли, както и рецепта за приготвянето му.

– Надявам се, мис Джимайма, че сте направили копие на сметката на мис Седли. Това е, нали? Много добре – деветдесет и три лири и четири шилинга. Бъдете така добра да я изпратите на Джон Седли, ескуайър, и да запечатате бележката, която написах до съпругата му.

Според мис Джимайма едно писмо, написано собствено ръчно от сестра ѝ, мис Пинкъртън, бе достойно за същото дълбоко уважение, каквото се полага на писмо от някой владетел. Само когато възпитаничките ѝ напуснаха заведението или когато се готвеха да се омъжат и веднъж, когато клетата мис Бърч умря от скарлатина, се знаеше, че мис Пинкъртън е писала лично писма на родителите на възпитаничките си. И мнението на мис Джимайма беше, че ако нещо бе в състояние да утеши мисис Бърч за загубата на нейната дъщеря, това можеше да бъде единствено трогателното и красноречиво писмо, с което мис Пинкъртън ѝ съобщаваше за нещастieto.

В настоящия случай „бележката“ на мис Пинкъртън имаше следното съдържание:

Алея Мел, Чизик, 15 юни 18... г.

Госпожо,

Имам честта и щастието, след шестгодишното ѝ пребиваване в лицей, да представя мис Амелия Седли на родителите ѝ като млада дама, достойна да заеме подобаващото ѝ се място в изискания и изтънчен кръг на тяхното общество. Добродетелите, характерни за една млада англичанка от благороден род, и дарбите, подходящи за нейния произход и положение, не липсват на обичливата мис Седли, чието трудолюбие и послушание спечелиха сърцата на преподавателите ѝ и чийто благ нрав очароваше както по-възрастните от нея, така и по-младите ѝ приятелки.

По музика, танц, краснопис, всякакъв вид бродерия и ръчна работа тя, може да се каже, осъществи най-съкровениите желания на хората около нея. По география има все още какво да се желае; а грижливото и неотменно но-

сене на дъската за изправяне на гърба четири часа дневно в продължение на следващите три години препоръчвам като нужно за придобиване на онази благородна походка и стойка, които са така необходими за всяка елегантна девойка.

По отношение принципите на религията и нравствеността мис Седли е достойна за едно заведение, което е било почетено от присъствието на великия лексикограф доктор Джонсън. Като напуска нашия лицей, мис Амелия отнася със себе си сърцата на приятелките си и привързаността на директорката си, която има честта да се назове, госпожо, Ваша най-покорна слугиня.

Барбара Пинкъртън

П.П. Мис Шарп придружава мис Седли. Особено желателно е престоят на мис Шарп на Ръсъл Скуеър да не надвиши десет дни. Изисканото семейство, у което тя ще постъпи на служба, желае да се възползва от услугите ѝ колкото е възможно по-скоро.

След като завърши това писмо, мис Пинкъртън написа собственото си име и името на мис Седли върху първия лист на един екземпляр от речника на Джонсън – онова интересно произведение, което тя неизменно подаряваше на възпитаничките си при напускането им на лицей.

В обвивката му беше мушнатото копие от стихотворението „Към младата девойка, напускаща лицей на Чизик Мел“ от покойния високоуважаван доктор Самюъл Джонсън. Всъщност името на лексикографа не слизаше от устата на тази величествена дама и някогашното му посещение при нея бе източникът на репутацията и богатството ѝ.

Като получи нареждане от сестра си да вземе от шкафа речника, мис Джимайма извади от посоченото място два екземпляра. Когато мис Пинкъртън завърши надписването на първия, Джимайма ѝ подаде плахо и нерешително и втория.

– А това за кого е, мис Джимайма? – запита със страшна студенина мис Пинкъртън.

– За Беки Шарп – отвърна Джимайма силно разтреперана. Набръчканото ѝ лице и шията ѝ поруменияха и тя застана с гръб към сестра си. – За Беки Шарп. И тя си тръгва.

– Мис Джимайма! – възкликна мис Пинкъртън, подчертавайки всяка буква от името ѝ. – С ума си ли сте? Приберете речника обратно в шкафа и никога в бъдеще не си позволявайте подобна свобода.

– Но, сестро, той струва само два шилинга и девет пенса, а клетата Беки ще се чувства нещастна, ако не го получи.

– Веднага изпратете мис Седли при мен – каза мис Пинкъртън. И като не посмя да каже ни думичка повече, мис Джимайма заситни навън от стаята, крайно развълнувана и смутена.

Бащата на мис Седли бе търговец в Лондон и притежаваше значително богатство, докато мис Шарп бе стипендиантка, за която мис Пинкъртън смяташе, че е сторила достатъчно, за да ѝ отдава и тази голяма чест на прощаване – да ѝ подари речника.

Макар писмата на директорките да са подвеждащи като епифаиите, все пак, както понякога се случва, от този свят да си отива човек, действително заслужил всички похвали, гравирани над костите му от каменоделеца – да е бил наистина добър християнин, добър родител, дете, съпруга или съпруг и наистина да оставя след себе си неутешимо семейство, което да оплаква загубата му, тъй също и в някои лица от време на време се случва даден ученик действително да заслужава похвалите на обективния учител. Мис Амелия Седли беше тъкмо такава девойка и освен че напълно заслужаваше всички похвали, с които я обсипваше мис Пинкъртън, притежаваше и много други очарователни качества, обаче тази стара, надута, подобна на Минерва жена не бе в състояние да ги долови вследствие на разликата в положението и възрастта между възпитаничката ѝ и самата нея.

Тя не само пееше като чучулига или като мисис Билигтън, танцуваше като Хилисбърг или Парисо, бродираше прекрасно и спазваше точно правописа, но имаше и добро, нежно, весело и благородно сърце, печелещо обичта на всички край нея, от самата Минерва до бедната прислужничка в кухнята и дъщерята на еднооката жена, на която бе позволено да продава стоката си веднъж седмично на младите госпожици в лицей. От двадесетте и четири

девойки тя имаше дванадесет близки и сърдечни приятелки. Дори завистливата мис Бригс никога не говореше лошо за нея; високоставената и надута мис Солтейър (внучка на лорд Декстър) признаваше, че Амелия има благородна осанка; а що се отнася до мис Шварц, богатата и къдрокоса мулатка от Сейнт Китс, в деня, когато Амелия си замина, тя избухна в такъв плач, че се принуди да повикат доктор Флос и едва ли не я упоиха с едно лекарство за успокоение. Както би могло да се предположи, високото положение и качествата на мис Пинкъртън я караха да проявява привързаността си спокойно и достойно. Но мис Джимайма на няколко пъти вече се разхленчваше при мисълта за заминаването на Амелия и ако не се боеше от сестра си, щеше направо да изпадне в истерия, подобно на богатата наследничка от Сейнт Китс (която плащаше двойно). Удоволствието да се отдадеш напълно на скръбта си е позволено само на богати пансионерки. Честната Джимайма се грижеше за сметките, за прането, за кърпенето, за сладкишите, за сервизите и приборите, а трябваше да надзирава и прислугата. Но защо ли да говорим за нея? Навярно от този момент нататък няма да я чуем повече и когато големите порти от ковано желязо се затворят зад Амелия, тя и страшната ѝ сестра не ще се появят повече в тази повест.

Но тъй като с Амелия ще се срещаме непрестанно, няма да е зле, ако кажем още в началото на познанството ни, че тя е едно мило малко същество и че е цяло щастие – както в живота, така и в романите, които (особено последните) изобилстват с най-разнообразни злодеи – да имаме за постоянен наш спътник подобно безхитростно и добросърдечно създание.

Понеже не е някоя знаменитост, излишно е да описваме външността ѝ. Страхувам се да кажа, че носът ѝ е по-скоро малък, отколкото обратното, и че бузите ѝ са твърде кръгли и червени за една героиня; но лицето ѝ руменее от здраве, а по устните ѝ се появява най-свежата усмивка. От очите ѝ бликат веселост и жизнерадост, освен когато се изпълнят със сълзи, което се случва прекалено често, тъй като това глупаче се разплаква дори и за умряло канарче или за някоя мишка, случайно хваната от котката, или в края на всеки роман, колкото и глупав да е той. А пък кажеше ли ѝ се някоя по-груба дума – ако изобщо би имало тъй

коравосърдечен човек, че да го стори – ех, толкова по-зле за него. Дори мис Пинкъртън, тази мрачна и богоподобна личност, престана да ѝ се кара още след първия път и макар да разбираше от чувствителност толкова, колкото и от алгебра, заповяда на всички учители и преподаватели да се отнасят с мис Седли с най-голяма деликатност, тъй като грубото държане било вредно за нея.

Така че, когато дойде денят на заминаването, мис Седли се намери между двете си обичайни действия – да плаче и да се смее, и се чудеше кое от тях да предпочете. Тя се радваше, че си отива вкъщи и едновременно с това много тъжеше, че напуска училището. От три дни насам малката Лаура Мартин, сирачето, вървеше по петите ѝ като кученце. Тя трябваше да даде и получи най-малко четиринадесет подаръка – да даде четиринадесет тържествени обещания, че ще пише всяка седмица.

– Изпращай писмата си чрез дядо ми, граф Декстър – заръча мис Салтайр (която, между другото, беше доста раздърпана).

– Не се скъпи за пощенските разноски, ами пиши всеки ден, мила моя – добави поривистата и с коса като вълна, но великодушна и топлосърдечна мис Шварц.

А малкото сираче Лаура Мартин (което едва се бе научило да пише) взе ръката на приятелката си и каза, поглеждайки я свенливо право в лицето:

– Амелия, когато ти пиша, ще те наричам „мамо“.

Не се съмнявам, че когато мистър Джоунс чете тази книга в клуба си, ще заяви, че подробности като тия са крайно глупави, тривиални и прекалено сантиментални. Да, виждам в този момент как Джоунс (позачервен от агнешката плешка и виното) изважда молив, подчертава думите „глупави“, „сантиментални“ и пр. и написва отстрани забележката „Много вярно“. Е, добре, той е даровит човек, който се възхищава от великото и героичното в живота и в романите, затова ще е най-добре да спре дотук и да се залови за друга книга.

И тъй мистър Самбо нареди в екипажа цветята, подаръците, куфарите и кутиите за шапки на мис Седли заедно с един много малък и износен стар куфар от телешка кожа, с визитката на мис Шарп, прикрепена към него. Самбо се ухили, когато го пое, а кочияшът го премести с подходящото презрително изражение.

Часът на раздялата настъпи. Тъгата в този момент бе значително намалена от възхитителното слово, което мис Пинкъртън отправя към възпитаничката си. Не че тази прощална реч тласна Амелия към философски размишления или пък я въоръжи със спокойствие. Въздействието ѝ идваше от това, че тя бе непоносимо скучна, надута и отегчителна; и като се боеше твърде много от директорката си, мис Седли не смееше в нейно присъствие да се отдаде на личната си скръб. В приемната поднесоха кейк със стафиди и бутилка вино, също както при тържествените случаи, когато се правеха посещения от родителите. След почерпката мис Седли бе свободна да си тръгне.

– Трябва да влезете и да се сбогувате с мис Пинкъртън, Беки – каза мис Джимайма на една девойка, на която никой не обръщаше внимание и която слизаше по стълбите със собствената си ръчна чанта в ръка.

– Да, предполагам, че трябва – отговори мис Шарп спокойно и за голямо учудване на мис Джимайма.

Когато мис Джимайма почука на вратата и получи позволение да влезе, мис Шарп пристъпи напред съвсем равнодушно и каза на френски с безупречно произношение:

– *Mademoiselle, je viens vous faire mes adieux**.

Мис Пикъртън не разбираше френски; тя само възпитаваше онези, които го разбираха. Като прехапа устни и тръсна своята царствена, увенчана с римски нос глава (на чийто връх стоеше голям и тържествен тюрбан), тя каза: „Мис Шарп, сбогом“. Докато говореше, Хамърсмитската Семирамида размаха ръка както за сбогом, така и за да даде възможност на мис Шарп да хване един от пръстите на ръката ѝ, протегната за тази цел.

Мис Шарп само скръсти собствените си ръце с ледена усмивка и поклон, като отказа да приеме тази чест, на което Семирамида тръсна с още по-голямо възмущение тюрбана си. Всъщност това беше едно малко сражение между младата дама и възрастната, която бе победена.

– Господ да те благослови, мое дете – каза тя, като прегърна Амелия и отправи смръщен поглед над рамото ѝ към мис Шарп.

* Госпожице, аз идвам да кажа сбогом (фр.). – *Бел. прев*

– Тръгвайте, Беки. – И мис Джимайма задърпа твърде уплашено другата девойка, докато вратата на гостната се затвори завинаги след момичетата.

Дойде време за битката и раздялата долу. Думите са безсилни да опишат това. Всички слуги бяха в хола – всички мили приятелки – всички млади девойки, а също и учителят по танци, който току-що бе дошъл. Имаше такова боричкане, прегръщане, целувки и плач, такива истерични провиквания от страна на мис Шварц, която заемаше спалня-салон, че никое перо не може да ги опише, а нежното сърце предпочита да ги отмине. Прегръщането свърши; разделиха се – по-право мис Седли се раздели с приятелите си. Мис Шарп свенливо бе влязла в екипажа няколко минути преди това. Никой не плачеше, че се разделя с нея.

Кривокракият Самбо затръшна вратата на екипажа след младата си разплакана господарка и скочи отзад.

– Спри! – извика мис Джимайма, като се втурна към портата с един пакет. – Ето няколко сандвича, мила – каза тя на Амелия. – Може да огладнеете. Беки, Беки Шарп, ето за вас една книга, която сестра ми... искам да кажа, която аз... Джонсъновия речник, знаете; не трябва да ни напуснете без него. Сбогом. Кочияш, карай. Господ да ви благослови!

И доброто същество се оттегли в градината, обхванато от силно вълнение.

Но ужас! Тъкмо когато екипажът потегли, мис Шарп подаде бледото си лице от прозореца и захвърли речника обратно в градината.

Това почти накара Джимайма да припадне от ужас.

– Боже мой, никога не съм... – възкликна тя. – Каква дрзка... – Вълнението не ѝ позволяваше да довърши изреченията си. Екипажът изтрополи напред; големите порти се затвориха; звънецът удари за урока по танци. Светът се разкри пред двете млади девойки; и тъй, сбогом, Чизик Мел.

УИЛЯМ ТЕКЕРИ
ПАНАИР НА СУЕТАТА

Превод *Нели Доспевска*
Редактор *Христина Мираз*
Коректор *Грета Петрова*
Дизайн на корицата *Бияна Славкова*
Предпечат *Десислава Борисова*

Английска. Четвърто издание
Формат 60x90/16
Печатни коли 53

ISBN 978-954-2962-59-5

Издава

Апостроф

Запазена марка
на „Алто комюникейшънс енд пблшинг“ ООД

София, ул. „Кракра“ № 20
тел. 02/ 943 87 16

books@apostrof.bg
Книгите на „Апостроф“ може да закупите с отстъпка
от www.bookstore.entusiast.bg

www.bookstore.entusiast.bg

Печат Ропринт

Издавателство „Апостроф“ не успя да се свърже с наследници
на преводачката Нели Доспевска. Очакваме те да влязат
във връзка с нас за уреждане на авторските права.

„Панаир на суетата“ е една от най-добрите книги на всички времена. Първоначално публикувана през 1848 г., тя си остава неувяхваща световна класика и задължително четиво за всяко поколение. Уилям Текери създава вечен роман, сбъднал най-романтичните копнежи на всяко женско сърце.

Историята проследява съдбата на завладяващата и безжалостна Беки Шарп, докато се движи по пътя ѝ през лондонския елит с ужасяваща решителност и амбиция. Тя прилага цялото си остроумие, коварство и сексапил, проправяйки си път в обществото, което никога не е било по-негостоприемно, отколкото през първата половина на XIX век. Въпреки скромния си произход Ребека е непоклатимо решена да сбъдне мечтите си, каквото и да ѝ коства това.

Тази героиня е прецедент в световната литература и поразява със своите качества: красива, безсърдечна, егоистична, безотговорна, хитра и дяволски добра компания. Ребека е един от най-прочутите женски образи, изградени някога – именно тя е прототипът и вдъхновението за създадената по-късно Скарлет О’Хара.

